

BULLETIN
KÉZÁVISLÉHO MÍROVÉHO SDRUŽENÍ
- INICIATIVY DO SEMI-MILITÁRNÍ
SPLEČNOSTI

bervenec 1968

ZVLÁŠTNÍ ČÍSLO

věnované mezinárodnímu mírovému sdružení PRAHA 68

Ze redakční radou: Tomáš Dvořák, U Kelezné 136/4, Praha 1,
 110 00
 Hana Maryšková, Vrchlického 96, Praha 5,
 150 00

Zpráva o průběhu mezinárodního mírového semináře PRAHA 88

Ve dnech 17. + 19. 6. 1988 se v Praze konal mezinárodní mírový seminář PRAHA 88, který svolala Charta 77 a na jehož organizaci se podílelo Nezávislé mírové sdružení - iniciativa za demilitarizaci společnosti. Seminář ovšem zaměřením volně navazoval na obdobná setkání, která proběhla v r. 1987 ve Varšavě, Budapešti a v Moskvě. Seminář PRAHA 88 se zúčastnili zástupci občanských a mírových iniciativ ze 17 zemí, převážně ze Západu, ale také z Polska, Jugoslávie a Mačarska. Ještě před zahájením semináře znemožnily úřady některým pozvaným hostům z Polska, Mačarska a NDR policejní orgány jejich zemí, několik aktivistů ze Západu nepostalo š. vstupní víza.

Jednání mělo probíhat současně ve třech tematických sekcích:

- I. **Stavba lidských práv v zabezpečování demokratického míru a demokratické alternativy mezinárodních vztahů.** Využití helsinského procesu, existujících nezávislých i oficiálních institucí a vytváření nových možností k zaručení práv občanů předlést se na rozhodování o otázkách zbrojení, odzbrojení, zásahů do přírodního prostředí, lidských práv a jiných otázek /např. volného cestování v oblasti helsinského procesu/, které jsou rozhodující pro překonání evropského rozdělení. Projednání možnosti zřídit či pořádat sdílené mezinárodní inspekční skupiny pro kontrolu dodržování lidských práv.
- II. **Překonání vlivu vojensko-policejních ideologií a mašinérií a ideologií propagujících neanarchizmus a násilí.** Nastolení mírových vztahů uvnitř společnosti a státu jako podmínka mezinárodního míru.
- III. **Býla povinné vojenské služby a možnosti zřízení náhradní civilní služby pro brance, kterým svědomí nebo víra zapovídá cvičit se v zbraňování lidí.** Občanská práce vojáků. Využití ušetřených prostředků a náhradní služby pro potřeby ekologie, zdravotnictví atd.

Od samého počátku semináře daly š. bezpečnostní orgány jasně najevo, že žádné neoficiální jednání nehodlají připustit. V pátek 17.6. v první den semináře bylo na přípravné schůzce v bytě Jiřího Dienstbiera byla proběhnout diskuse v I. sekci, zahrženo 11 š. účastníků. Zadrženo byl i 1 zahraniční účastník z Mačarska, Ferenc Mészlivetz, který byl poté vyhoštěn. Rovněž jednání II. sekce v bytě Dany Němcové bylo krátce po zahájení zásahem státní bezpečnosti přerušeno, 8 š. účastníků bylo zahrženo, zahraniční aktivisté byli z bytu vykázáni s tím, že zúčastní-li se dalších podobných setkání, budou vyhoštěni. Nejpozději mezi 22-23 hod. rovněž dop byli všichni zahrženi propuštěni. Jednání III. sekce v bytě Jana Eoka proběhlo bez zásahu bezpečnostních orgánů.

V sobotu 18. 6. se s ohledem na možné další akce StB sešla většina zahraničních hostů a š. účastníky společně v bytě Jana Urbana. Zde bylo všemi účastníky přijato prohlášení protestující proti policejnímu zásahu a schvalující myšlenku zřízení evropského mírového parlamentu. Asi v 11 hod. do bytu vtrhla státní bezpečnost, zahržela všech 34 přítomných zahraničních hostů, kteří byli vyhoštěni, a většinu š. aktivistů, kteří byli propuštěni po více než 24 hodinách. Mezi nimi byli tiito š. obháječi lidských práv a míroví aktivisté: John Bak, Josef Danisz, Stanislav Dětáry, Tomáš Dvořák, Miloš Hájek, Jiří Pavlíček, Ruth Šormová, Jan Štern, Petr Ulí a Jan Urban.

I když pro zásahy StB nebylo možné realizovat seminář v plném rozsahu, proběhlo alespoň částečně jednání II. a III. sekce a zejména četné diskuse ve skupinkách a mezi jednotlivci, které potvrdily potřebnost a přiměřenost takových setkání. Je nezpochybné, že dialog musí probíhat nejen mezi představiteli států, tj. na vysoké a nejvyšší úrovni, ale také mezi nezávislými informovanými i jednotlivci bez ohledu na státní hranice.

ČTK o tomto mírovém semináři vydala zprávu, ve které dop označila

za provokační akce. Její organizátorem byl pod rouškou mírového dialogu šlo o měření procesu uvolňování v mezinárodních vztazích.

Ve skutečnosti však žádný dialog nemůže být míru nebezpečný. To, co vyvolává proces uvolňování a zvyšuje napětí v mezinárodních vztazích i vnitř států a ve svém důsledku ohrožuje mír, je zdůrazňování nepřátelství, pomlvy, napadání, represe.....

Zesah proti mírovému semináři PRAHA 88 jasně ukázal, že jakákoli akce a jakýkoli dialog, pokud jsou nezávislé, jsou státní mocí solí v o-
šit, a proto je zákonitě označena se podvratné a provokační a učiní vše
pro jejího potlačení. Je paradoxní, že se toto děje za situace, kdy ča.
představitelé vyhlásili návrhy na vytváření pásmo důvěry. A co důvěra
u nás čina, důvěra mezi občany a státem?

* * *

Dále otiskujeme úvodní referáty tří
tematických sekcí, referát, který byl před-
kladem pro diskusi o ustavení evropského
mírového parlamentu, a dopis zástupce pol-
ské skupiny Wolność i Pokój. Považujeme za
užitečné, aby se každý mohl seznámit s tím,
o čem se na semináři málo diskutovalo.

I. sekce

Lidská práva v kontextu problematiky míru

I když se ve všeobecných představách uznává, že lidé k lidské dů-
stojnosti a zachování lidských a občanských práv patří k nadeřítostem
pokojeného soužití lidí i národů, není o tomto vztahu jednotné stanovisko
práve mezi těmi, kdo se zabývají et úvahami a rozborů či řešení prakti-
kých otázek problematiky míru. Někteří se domnívají, že zajištění sta-
va mezinárodních vztahů bez války je výlučně věcí mocenských sil určují-
cích vztahy mezi státy jako útvary moci - zejména v situacích pohybuji-
cích se v okolí či blízkosti konfliktních bodů. Jiní poukazují na to,
že práve zde je třeba konfliktů nelze hledat výlučně ve vztazích mocen-
ských center mezi sebou a že napětí k takovým konfliktům vedoucí vzniká
a rozvíjí se často ve vztazích moci k jednotlivci, občanu, společnosti
toute moci ovládanou či řízenou, a že rozpory sde vznikající mají přímé
důsledky v mezinárodních vztazích. Práve evropská zkušenosti - a nejen
z posledních desetiletí - tento názor potvrzují. Lze je také najít ve
vztazích mezi státy západní polokoule. Z těchto oblastí vzešly také ini-
ciativy k zásadnímu uznání úlohy lidských práv v mezinárodních vztazích
- i když z počátku úlohy spíše odvozené. Máme na mysli Atlantickou chartu
ze srpna 1941, hovořící o mírovém uspořádání "bez strachu a nouze", a
něž navazovale deklarace používající poprvé název Spojených národů (1...
1942), prohlášení, že vítězství nad fašistickou "Čínou" je nezbytné
k "obnově života svobody, nadvlády a náboženské svobody, jakož i
k zajištění lidských práv a spravedlnosti..." Ohled toho najdeme v te-
feránské deklaraci tří velmocí 1943 i v dokumentech z Jalty 1945. Na roz-
díl od dokumentů z 1. světové války jsou tu vyslovovány požadavky, které

se dosud patřily do výlučné sféry svrchovanosti každého státu.

Úcta k lidským právům a základním svobodám byla velmi důrazně vyhlášena v Chartě Spojených národů, při jejímž projednávání se zejména některé země Latinské Ameriky zasazovaly za občirnější, přesnější určení mezinárodní ochrany lidských práv. Tato iniciativa našla odraz ve výpravování a přijetí Všeobecné deklarace lidských práv 1948, na níž po dlouhých a často úporných diskusích navázaly Pakty o lidských právech, přijaté Valným shromážděním OSN 1966. Časové předání i intenzita sporných otázek byla výsledkem toho, že právě jednání o přeměně všeobecných zásad deklarace v přesnější právní závazky probíhalo v ovzduší studené války, v němž otázky lidských práv byly často argumenty ideologických a politických střetnutí a degradovány na zbraň potencionálních konfliktů, v nichž uvedená spojitost často unikala.

Z toho hlediska není důležité se zabývat rozborem, která ze stran v těchto střetnutích porušovala lidská práva víc a hruběji. Pozitivní síly na obou stranách i v rostoucím též neangažovaných snahami o překonání konfrontací a konfliktů stavěné valky a rozvíjení procesu uvolňování narušely otázkám lidských práv vymástit se z této služebnosti. Průběh uvolnění, několikrát přerušovaný, posilovalo rostoucí vědomí důležitosti urychleného vědeckotechnického pokroku, zabruzdávajících zpochybnění možnosti vést jadernou válku, zároveň s dalšími globálními problémy lidstva, korigujícími bipolární černobílý obraz mezinárodního vzájemného vztahu "studenní války" z obou stran. A sice v nové pluralitě tohoto obzoru začínají uplatňovat své místo i lidská práva a svobody. Jako od přijetí Paktu roku 1966 znovu a znovu v různých mezinárodních deklaracích /jako deklaraci zásad mezinárodního práva pro přátelské styky a spolupráci z r. 1970 nebo Chartě hospodářských práv a povinností států z r. 1974/ označována za významný element, jehož respektování je vyhledáváno za důležitou složku mírového soužití mezi státy.

Najvýraznější je to ovšem řečeno v závěrečném aktu konference o evropské bezpečnosti a spolupráci z Helsink roku 1975. Zde je respektování lidských práv a svobod vyhlášeno za jeden ze základních principů sestavy bezpečnosti a spolupráce v Evropě /a Severní Americe/ - v ohledu reprezentující 75% ekonomického a přes 90% vojenského potenciálu světa. Respektování lidských práv je tu uvedeno jako rovnocenné pro mírový proces jako tradiční zásady suverenity, nerušenosti, úcty a nedotknutelnosti a zřeknutí se násilí v mezinárodních vztazích. Význam tohoto principu je ještě podtržen uznáním jednotlivce "znát své práva a jednat s nimi", tak často bitované od té doby. Jednotlivce není již podle tohoto významného dokumentu pouhým objektem mocenských manipulací, řízení i když jen v omezené oblasti - subjektem jednání i na internacionální úrovni. Jak mu uznávají v této době řadou států ratifikované Pakty a r. 1975, je také těmito ratifikacemi vstupují v mezinárodní platnost.

To mělo, jak známo, význam především pro země Varšavské smlouvy. Ty se ocitly ve zvláštním postavení: Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě byla do značné míry výsledkem jejich dlouholetého úsilí, směřujícího především k uznání státu jako, vzniklého z výsledků 2. světové války. V tom smyslu jí také hodnotily - především SSSR - jako velký úspěch. Zároveň se zavázaly k důsledné podpoře a udržování Závěrečného aktu z Helsink. To zahrnuje i ustanovení o lidských právech, jež dosud podle stalinových dogmat byla do značné míry považována zejména v oblasti občanských a politických práv za výraz buržoazní ideologie nehodící se a nepatřící pro společnost "reálného socialismu". Poněvadž v souvislosti s podpisem SA z Helsink ratifikovaly také Pakty o lidských právech, zeřilly politickou závaznost Závěrečného aktu v závaznost právní. Znamenalo to, že tyto země mohly - jako též dosud - vyhýbat diskusí o dodržování lidských práv a paktů - spolusignatéri z Helsink a ještě méně účastníci obou Paktů, i když - jako SSSR - nepodpořily na ustanovení Paktu o občanských právech, přijímající kompetenci výboru pro lidská práva, faktem zřízeného, posuzovat stížnosti proti jejich porušování nejen od spolusignatéri, ale i postižených vlastních obyvatel.

Přijetím 24 z Helsink i ratifikací Paktů se v těchto zemích otevře-

ly určité možnosti pro občanské iniciativy zasazující se o plnění těchto závazků domácími státními i politickými orgány. To byl nový jev v životě většiny těchto zemí. I když narazily na značný odpor mocenských orgánů, jež se snažily jejich činnost potlačit a je eliminovat ze společnosti, nemohly být zcela zničeny a staly se základem - někdy jen velmi skromným - či podnětem k oživení občanských aktivit, k obnově života občanské společnosti. Účastníci těchto iniciativ si byli a jsou dobře vědomi souvislosti otázek lidských práv s uvolňováním napětí a s proslovem míru v celku.

To dělá příležitost prozradit a vyjádřit svůj partnerům ze Západu, kteří koncem 70. a začátkem 80. let se proces uvolňování dít vyjednání a dokonce zproblematizovali oživení napětí a souvislosti s rozmístováním raket středního doletu v Evropě jako odpovědi na příslušný zaslání sovětské raketové výstroje /SS 20/ namířené na západní Evropu. Podnět vznikl reakce v rozostři mírového hnutí dostala dialog a diskuse o otázkách míru a odstrojení v Evropě do rámce a určité široké základně. Západní mírové hnutí hledalo své vhodné partnery v druhé části Evropy. Že se setkávala v oficiálních mírových výborech nikoli se samostatně myslícími představiteli lidových názorů a postojů, nýbrž s úředně dasezenými či schválenými hlavačci či tlumčíky vládnoucí byrokracie, s nimiž bylo těžké vést otevřený dialog. Pokud se uomezili na časté úvratilostní návštěvy a bezohrány rozhovory či dialog hlutných, hledali své partnery a alespon někteří je našli v vlastních občanských iniciativ, přimo či nepřimo vzbuzených nebo aspon posílených "Helsinských".

Také my u nás v Chartě 77 jsme zažili mnoho takových dialogů v letech 1978-85. Něktore byly přerušeny nebo od počátku zablokovány zřetelnými politiky. Většinou však se vydařily. Hovořili na nich nejen tendejší aktéři Charty, ale mnozí z jejich signatárů - vždy samozřejmě jen za svou osobu. Rozpravovali jsme za vhodné jim říci, že jako veřejné mírové hnutí ve vlastním slova smyslu, ale že nás jako účastníky iniciativ na obranu lidských práv zejména aktivně diskuse v Evropě probíhající o raketách i perspektivách míru. Poněvadž vyvozit u nás oprotivě mírové hnutí předpokládá aspon určitou svobodu mínění, upozorovali jsme, že úsilí o respektování občanských a lidských práv směřuje také k tomu, aby mírové hnutí ze Západu našlo u nás vhodné partnery k dialogu, a poněvadž jsme prožili každý svým způsobem naruzenost obrany lidských práv a bojem za opravu mírové poměry u nás, vysvětlovali jsme jim naše pojetí "neodšlitelnosti míru" nejen jako absence války, nýbrž jako takového stavu, v němž mezi národní důvěra se bude moci zakládat na nerušeném dialogu uvnitř zemí, které spolu mají jednat a spolupracovat. Je právě pochopením a obranou i prokazováním tohoto pojetí neodšlitelnosti míru, zahrnujícím právo každého o těchto otázkách volně hovořit a hledat svou orientaci podle pravdivé plni informovanosti a podle hlasu svědomí může pomoci vytvářet opravdové celoevropské mírové hnutí, které se nemusí jen za protest proti raketám tam či tam, ale bude hledat jak přispět přimo k míru a spolupráci na našem kontinentě. Upozorovali jsme na pozitivní prvky a možnosti v Helsinského procesu, v němž by mírové hnutí mohlo seřadit pozitivní úsilí a zároveň se skonsolidovat jako opravdové celoevropské. To jsme dokazovali také v dopisech, zesílených na konferenci, shromáždění i setkání, kde nás naši noví přátelé zvali k sobě a kde nás samozřejmě naše úvahy moci nepouštěly. Přitom jsme naše přátele nikdy neodkazovali od styku s těmito složkami našeho establišmentu. Vidí se, že naše hlas, nezavaly do předná: naši západoněmští, rakouští, francouzští, holandsí, italsí i španělsí partneři a naši volně a volně diskutovali o našich námětech a např. "franzská výzva" a jara 1985 se setkala s dobrým ohlesem.

Kvalíme si, že na tento setkání, kde jsou přátelé jak z Východu, tak ze Západu našeho kontinentu, by se tento dialog měl rozšířit a vést dál. Ukazuje se, že politika uvolňování, která nás k tomu otevřela cestu, možitěm postupuje. Iromě pokračování následujících setkání i odbovách sdělení a seriálů v rámci KBSa, kde jsme zažili a některé ohlasy našich dialogů a diskusí, přispějí k tomu zejména sdělení na nejvyšší úrovni.

mezi Gorbačovem a Reaganem. Právě z poslední se nám dostává nadoutižnění v uznání významu lidských práv jako činitele posilujícího mírový vývoj. Chtěl bych připomenout pasáž společného prohlášení z 1. června t.r. o moskevských jednáních obou představitelů a jejich kladné posuzování rozšiřujícího se a stále konkrétnějšího dialogu o této problematice i jejich shodu v tom, že je třeba jej dále vést na všech úrovních. Je musí být zaměřen na co nejúplnější zajištění práv, svobod a důstojnosti lidské osobnosti. Je zajímavý i námět na vytvoření fóra, kde by se setkávali pravidelně představitelé různých vrstev obou společností. Důležité, že by stálo za to na našem setkání domyslet tuto myšlenku pro naše společné evropské působení; ze strany našich přátel bychom chtěli předložit některé návrhy v tom směru.

Chtěl bych také upozornit na to, co k lidským právům řekl M. Gorbačov v interview s novináři z Washington Post Company /u nás zveřejněno 23. května t.r./ . Opakoval už dřívější slova o odlišnosti od všeho, co je na překážku uplatnění humanistické podstaty socialismu. Proces demokratizace nepominí ani sféru lidských práv i svobod, pozvednutí politický a společenský status lidské osobnosti... I když je to řečeno v kontextu jisté nedůtklivosti vůči kritice zvenčí, pojímané apriorně jako vnašování, je třeba vidět otevřenost, s níž sovětský představitel hovoří o věci, která v některých zemích spojenců SSSR /např. u nás/ je stále tabu. Vysíláme si, že zejména pro naše přátele ze zemí našich východních sousedů a spojenců stojí za to tyto věty pročíst pozorně a promyslet.

A poněvadž jsme v zemi, jejíž vedení a vláda se sice slovy hlásí k perestrojce, ale ve svém vystupování v otázkách lidských práv projevuje málo opravdu nového myšlení, mohli bychom si snad pohovořit také o tom, jak by mohly občanské iniciativy zasáhnout do diskuse, k níž československé vedení stále vybízí naše sousedy - o rámci na vytvoření pásma důvěry na styčné linii mezi Varšavskou smlouvou a NATO, a jak do takové diskuse vnést právě to, o čem navrhovatelé vytrvale kládli - právě otázku lidských práv a styky jejich obhájců v takovém pásmu. Těšíme se na stanoviska vyslovená k těmto námětům i na další náměty a návrhy našich přátel.

/Jiří Hájek/

x : x

II. sekce

Česko-li mír, připravuj mír

Napoleon soudil, že politika je moderní osud. Za neřídnou součást tohoto osudu se považovala i válka. Clausewitz v té době píše, že válka je jen pokračováním politiky jinými prostředky. Zkušenost nás však poučila o něčem docela jiném. Inter arma mlčí nejen míry, ale též politika pokud ji chápeme jako sebevyjádření občanů sdružených v Polsku, jako rozhovor svobodných se svobodnými o věcech veřejných, jako hledání koncepcí pro důležitá rozhodnutí. Třetí globální válka by pak znamenala nejen konec politiky, ale i konec civilizace.

Mírová uvolní /jak si toho všimli už jiní autoři/ jako by se dalo řešit pouze zbraněmi. Jistě, každý skutečný krok vzájemného odzbrojení je dobrá věc a zaslouhuje si podporu. Avšak hlavním nástrojem války nejsou zbraně, nýbrž armády. Bez armád, jež se připravují armády aby se použít, by byly samy zbraně jen mrtvý inventář. Armády bezpochyby tvoří moderní osud. Jsou početné a mocné i v dobách míru a mají viditelný i skrytý vliv na hospodářství, na veřejný život, na zvyklosti i psychiku lidí. Tvoří jakýsi stát ve státě. Čím slabší je občanská kontrola nad fungováním státu, tím mocnější se prosazuje vliv armády, jež má právo

pitelně i své vlastní specifické zájmy a není nikterak utulken demokra-
tického a samosprávného myšlení.

autor těchto řádek není naivní paciista - hořká zkušenost Mnicho-
va 1938 mu dala lekci pro celý život. Avšak právě z té doby si také pa-
natuje, že příprava agrese začala všestrannou militarizací společenské-
ho provozu, státním rozpočtem počínaje a lidovými slavnostmi konče.

I když je dnes situace podstatně jiná než v letech třicátých, není-
li bychom tendence k militarizaci hospodářského a duchovního života po-
cenovat a stráčet se zřetеле jen proto, že nebíjí tak do očí jako silve-
ty tanků a rakety. Příkladem se zde nestřelovat několik okamžití, v nichž se
vojenský vliv zabyděl tak důkladně, že až si jed jako obzvláštní ani
neuvědomujeme.

Příklady, které uvedu, jsou většinou naši, československé proveni-
ence. Je to proto, že tuto situaci nejlépe známe a také proto, že zame-
tat se má nejdrív před vlastními prohem.

1. Jak uvádí ekologický dokument Charty 77 z roku 1987, českoslo-
venské hospodářství produkuje jedna tona suroviny ecce na hlavu obyvate-
le ročně, což je dvakrát více než v USA, ačkoliv tam mají asiako více pří-
mých zdrojů k takové produkci a také je lépe využívají. Uvedený údaj
vypovídá o abnormální skladbě čs. průmyslu, z ekonomického hlediska pro
tož jako: a) ne rozvoje chudou zemi nepřiměřené /obrovité spotřeba ener-
gie a surovin/ a z hlediska ochrany životního prostředí katastrofální.

Tato chorobná skladba se zrodila již v padesátých letech a bohužel
ani v dalších desetiletích se na ní nic podstatného změnilo. Na první
pohled je vidět, že nepovstala z ekonomické, nýbrž z vojenské úvahy. Co
ocelový Burbrlíček je dítkem studené války. Poučný je v tomto ohledu
projekt košických železoven v nejvýchodnějším cípu republiky. Lokaliza-
ce železářského kolosu v místě tak vzdáleném nejen od zdrojů uhlí, ale
i koksovatelného uhlí byla již v padesátých letech rozpoznaná jako eco-
nomický nonsens. A jak bylo tehdy zřejmé, dokonce se mluvilo o sabotá-
ži. Tak toto počí zejména utě bylo a ve stavbě se pokračovalo. Někdo
měsny rozhodl - nezávadky zdravě hospodářské rostaze - že se projekt pře-
ce jen dokončí. Vysvětlení je nasnalí: strojná požaví, ocelové tanky
převážně tanky, byl a je nennázný zdroj ocelu.

Pro nás z toho vyplývá jedroznamný závěr: že by ve státním rozpoč-
tu a vůbec v rozhodování o rozvoji hospodářství neměl nikdy a nikdy pře-
važovat zájem vojenský nad zájmem ekologickým a ekonomickým, násilná
jedroznamnost nad přirozeným řádem věcí. Nakonec se ukáže, že i v kla-
dické skutečné životeschopnosti a obranyschopnosti země je takové rozho-
dování krátkozraké a zhoubné.

2. V poválečném období došlo v celé řadě případech k vněšování armá-
dy do vnitropolitických záležitostí evropských zemí. V roce 1953 zasáhla
sovětská armáda proti činným nepokojům v Maďarsku, v roce 1956 došlo k vo-
jenské intervenci v Maďarsku, v roce 1968 vstoupilo pět armád Varšavské-
ho paktu do Československa a sovětské vojsko zde již zůstalo, v roce
1981 potlačila polská armáda spolu s policajny sberem odborové angli
Solidarita. Méně známý je už fakt, že při prvním vývoji invaze do Čes-
koslovenska 21. srpna 1968 bylo použito též čs. armády k pacifikaci
protestní demonstrace pražských občanů. Ale občané nebyli jednostranní,
uveďme i případy z "druhé části" Evropy: Na sklonku alžírské války se
pokusilo šest francouzského důstojníctva o puč proti zákonné vládě,
v polovině šedesátých let provedli důstojníci protidemokratický převrat
v Řecku a konal se tak dávno, co se o to někteří důstojníci pokusili
ve Španělsku.

Ptá-li se někdo, jak tyto a podobné intervence ohrožují mír, je
to početilý dotaz. Pokud jde o vněšování cílich armád do vnitropolitick-
kých problémů jiné země, jde vždy o hrubé zasahování mezinárodního práva
a mezinárodní důvěry. To se pak odrazí v šíření mezi národními válkami
a v růstu zbrojení. Je to proto pokládá hra s ohněm, která by mohla jed-
nou rozvrátit světový pořádek. Pokud jde o zneužití "vlastní armády" pro-
ti vůli občanů, jak jde také o akt, jež může vyústit v občanskou válku

se stávají riziky. Mírové hnutí by proto mělo hledat právní formuli jak toto snažení armády k jiným než čistě obranným účelům postavit. To má zájem. Možná že by státy, jež podepsaly helainskou dohodu, měly v tomto směru doplnit svou ústavu.

3. Vliv armády na civilní každodennost je větší, než jsme si ochotni připustit. Slověk je mu vystaven již ve školním věku. Potkáte-li děti, jak pochodují v plynových maskách, máte dojem panoptika a nečistě hry. Protože prakticky výkonem takových "bojových příprav" je nulový, ale zato vytvářejí nebezpečnou psychomu. Podle mého přesvědčení bychom měli upustit od jakékoli předvojenské výchovy ve škole i mimo ni. Z hlediska skutečné obrany země je bezcenná a z hlediska výchovy samostatně uvážlivého občana nešťastná.

Povážlivá je i militarizace sportu. Není nic špatného v tom, když armáda podporuje sportovní činnost svých stálých i dočasných příslušníků. Špatné však je, když se celá sportovní odvětví dostávají pod kontrolu vojenských nebo polovojenských organizací. U nás se například namáhata věnovat leteckému sportu, vrbuňčím, některým druhům akrobatického sportu, aniž jste se zúčastnili slavnosti "Slavnosti pro spolupráci s armádou" - tj. aniž jste přijali regule a kuratele paramilitárního sdružení.

Jen pro dokreslení: Mnoho našich podniků pořádá každoročně jakousi podnikovou olympiádu. Tato tradice patří určitě k pozitivním stránkám péče o zaměstnance. Podnikové miniolympiády mají však příznačný název: Sportovní a branné / tj. vojenská / hry. Vojenského není na soutěžích ve volejbalu a fotbalu vůbec nic, avšak bez tohoto označení by patrně nebyly dostatečně zdůvodněny.

Řekli jsme již na začátku, že armádní myšlení ovlivňuje zvyklosti a psychiku lidí. U nás je jeho vliv intenzivnější, protože byrokracie, jež má v zemi hlavní slovo, se v armádním vzoru sblíží a s jeho terminologií se nannozce ztotožňuje. Doložme to dvěma příklady.

První máj má u nás již staletou tradici. Býval svátkem dělníků, kteří se právě na těchto shromážděních hlásili o svá občanská a sociální práva. V zemích sovětského bloku se však z těchto setkání stala jakási procesie, při níž mužstva procházející pod vysokými tribunami zdraví své politické velitele. Pro Slověka, jenž si tehdeval aspoň špatnou občanskou hodnost, je to pokařující situace.

Záliba ve velitelském vystupování a v rázném vojenském jazyku pronikla i do politické rétoriky. V Rudém právu ze dne 11. června 1988 se učíme, že tajemník ÚV KSČ Jan Fojtík slibuje shromážděným funkcionářům kulturních svazů doslova toto:

"...budeme se dívat dopředu, řešit nové úkoly a přitom stmelovat, sítelně pracovat naší kulturní a uměleckou frontu."

Zkusíme-li si citovaný text představit jako živý výjev, uvídneme stmelovaný šik vědců a umělců hledících dopředu a kráčejících odněřeným krokem řešit nové úkoly. Není to právě utěšená představa. Jsou totiž věci, na něž zamilitarizovaný jazyk jednoduše nestačí a není schopen postihnout jejich povahu. Solt Shakespeare a Newton, Mozart a Beethoven totiž nikdy nebyl a nikdy nebude nějakou frontou. A má-li tento svět přežít rok 2000, musíme počítat tajemníky, aby respektovali jeho autonomii a nepokoušeli se mu velet.

V poslední době se uvažuje o demilitarizovaných zónách. První demilitarizovanou zónou by se však mělo stát naše myšlení a naše řeč.

4. A tím se dostáváme k poslednímu bodu naší skici, k tak zvanému "obrazu nepřítele". Armáda nepřítele svým způsobem potřebuje - kdyby nebyl, musela by si ho vymyslet, neboť by její existence ztratila smysl. Neštěstí pro ni a neštěstí pro nás, toho skutečného, nevymyšleného nepřítelství je ve světě ještě tolik, že se armáda nemusí bát o zánětování. Přesto, aby zvýšila svou prestiž, není žádná armáda tak zcela proti tomu, aby se "obraz nepřítele" trochu přibarvil a demonizoval. Leč to, co je v případě armády pochopitelná profesionální deformace, a níž musíme počítat, stává se - přenesena do politiky - hotovým neštěstím.

Když vláda říká v míru a pokoří se svými občany s neať komplex nár-
mácnosti, pak nemá také důvod si nepřítel vynášet a jeho obraz dno-
slovat. Když se však vláda dostane k moci nelegitímně, když jde už všem
na nervy a všichni jí mají dost, pak ovšem "obraz nepřítel" potřebuje
plně existenci. Nepřítel je ideální hromocvok, na nějž lze svést všechno
své vlastní hříchy a prohry. A na nějž lze svést dokonce i to, že se v ne-
mírnosti lidé, kteří pocházejí z vlády kritizují a žádají její odchod. Ne-
má - svadí vláda - těmto lidem nejde o dobro vlasti. Jsou to pomocníci
nepřítelů centrály. Citujeme: "pro své pomohy si centrály plynouti-
ské války vypůjčily označení pro odpůrce anglikánské církve - disiden-
ty. Ale diabol dnešních "disidentů" konečně nikoho na pochybách, že
nejde o nositele odlišných názorů, nýbrž jde o kontrarevoluční elemen-
ty, o renegáty a odrodilce ve smyslu společenském a leckdy i národním."
Tento květnatý hanopis nepochází z roku 1978, ale z roku 1988! Je z ústa
ka pana J. Kobouty v Rudém právu 2. června 1988.

Je to zároveň klasický vzorek vojensko-policejního myšlení. Podle
něho jsou lidské dějiny dějinami spiknutí a agentů. Není to dobré myšle-
ní. Je neschopné dialogu a je uzavřené už předem důvodům nebo druhého.
Je to myšlení studené války.

Když to vše uvažíme, pak Voltairův výrok adresovaný Helveci: Ne-
souhlasím s tím, co říkáte, ale až do smrti budu bránit Vaše právo to
říkat - je nejen proklamací tolerance, ale i velkou mírovou, protiváleč-
nou větou.

- - -

Končíme. Starí Římané říkali: Si vis pacem, para bellum - chceš-li
mír, připravuj válku. Snad to byla v jejich době pravda. Dnes nám však
nic jiného nezbyvá než jejich radu radikálně změnit: Chceš-li mír, při-
pravuj mír. Což v souvislosti s naší úvahou znamená: Chceš-li mír, ome-
zuj velikost, moc a vliv armád.

/Jan Štern/

x x x

III. sekce

Délka a zkrácení základní vojenské služby, odměnění vojenské služby
z důvodů svědomí, zavedení náhradní civilní služby pro odpůrce,
dodržování občanských práv vojáků

Otázky, kterými se máne zabývat v rámci programu III. sekce, s bo-
jem za mír a s vytvořením předpokladů pro jeho udržení zjevně souvise-
jí jen okrajově, jde vlastně o takové "družnosti". Ale to se může zdát
nená na první pohled. Mírovou budoucnost lidstva nelze zaručit jen tím,
že se oostření obraně, ale především vnitřními změnami v každé zemi, ve
záměru v myšlení každého jednotlivce. Vojenská problematika stála vždy
v centru mezinárodních zájmů, a byla tudíž neodtoknutelná. Bude-li se však
o ní diskutovat a dojde-li k pozitivním změnám, bude to mít významný
vliv na postoj v myšlení lidí, bude to potvrzením toho, že žádné mocenské
zájmy, ani ty nejvyšší, nemohou stát nad obecnými principy lidské spo-
lečnosti jako uznávání práv jedince a jeho důstojnosti, principy humanity.

Dnes většina států proklamuje svůj boj za mír. Jak ale věřit takov-
ým prohlášení, tvořící-li tyto státy své občany za to, že se nechtě-
jí užit zabíjet a nechtějí vidět ve svých sousedech nepřítel. Taková
prohlášení jsou pak ve skutečnosti jen výrazem politické strategie, kte-
rá na daleko do upřimosti.

Problémy, o kterých chceme zde hovořit, nejsou problémy čistě ab-
straktní, ale naopak konkrétní, dotýkají se téměř všech lidí a zasahují

du jejich vědního života. Spina k lepšmu by byla proto pro každého pří-
ze hrstička. Zde se nachází příležitosti pro různé neformální lidové
iniciativy, které mohou vyjašřovat skutečné zájmy lidí, což oficiální mi-
nová hrstička /alespon podle našich zkušeností v zemích východního bloku/
nejdou schopna a ani nemocna, protože jsou odtržena od života a přímé
existenčně závislá na vládnoucí vrstvě.

Základní vojenská služba, kterou nastupují povinně všichni muži,
zatím existuje ve většině zemí. Perspektivně je třeba vidět v této sku-
povosti něco nenormálního, totiž že všichni občané musí být připraveni
i když okamžitě opustit své rodiny, zaměstnání a plně se oddat službě
"vynásmu" zájmu a ve jménu toho zabíjet druhé lidi, ať pro něho samotné-
ho to nejsou nepřátelé.

Zatím však není z různých důvodů možné radikální řešení. Reálně
neukotvitelným a přitom významným krokem by však bylo alespon podstatné
zkrácení základní vojenské služby. Potřeba tohoto zkrácení je pocítována
zejména na Východě, kde je základní vojenská služba obecně delší než na
Západě /tj. průměrně dva roky/. Je to doba skutečně neúněrně dlouhá a
neodpovídá potřebám základního výcviku. Zde už v podstatě nejde ani tolik
o osvojení si dovedností zacházení s určitou zbraní, ale o dvouleté ovliv-
nění a ideologické působení na mladé lidi. Mladý člověk místo toho,
aby se získání odborné kvalifikace uplatnil nabyté vědomosti v praxi,
aby získal příležitost a vlastní zodpovědnost, musí absolvovat dlouhodobý
vojenský výcvik, který ho má naučit pořádku a přesné disciplíně. Jak
se pak cítit, že mladí lidé zůstávají ve svém zaměstnání i ve veřejném
životě pasivní a bez zájmu.

Neověřované je vytáhnout je na tak dlouhou dobu z jejich rodiny,
vztáhnout v této době vytvářejí pevné sociální vztahy, uzavírají manžel-
ství. Pro mnohé mladé muže, kteří nejsou dost otřelí, má tato zkušenost
negativní psychické důsledky, vede k pozitivní marnosti, zbytečnosti...

A vůbec už nemluvíme o tom, že žádná společnost není tak bohatá,
aby si mohla dovolit nechat ležet ležem a nevyužívat po dva roky schop-
nosti a vědomosti člověka.

Zkrácení základní vojenské služby by bylo pro každý stát především
ekonomicky výhodné. Došlo by k uvolnění značných finančních prostředků,
které by mohly být využity v řadě oblastí, na které dosud státní rozpo-
čet nestačil. Nezanedbatelným důsledkem by bylo také všestranné posílení
důvěry, a to jak v mezinárodním měřítku, tak i mezi státy a občany na-
vzájem.

Dalším problémem, kterým bychom se měli zabývat, je odmítnutí voj-
enské služby z důvodů svědomí, tak jak je formulováno Resolucí Komise
pro lidská práva OSN z prosince 1977. Odmítnutí vojenské služby z důvodů
svědomí je chápáno jako legitimní výkon práva na svobodu myšlení, svě-
domí a vyznání, stanovená Všeobecnou deklarací lidských práv a Meziná-
rodní paktů o občanských a politických právech. Pohnutky odpiráče mo-
nou být různé, ať už to jsou důvody morální, náboženské nebo důvody
vycházející z politického přesvědčení. Společné těmto lidem je, že se
nechtějí ovičit v zabíjení lidí. Stát však, místo toho, aby takový postoj
obíral jako projev úcty k lidskému životu, jako projev pro budoucnost
lidstva jedině žádoucí, má se zřeteli pouze zájmy okamžití, tj. nepo-
střební bezpečnosti vlastní armády /a to za každou cenu/, a tak tyto li-
di trestá, aby odstrašil ostatní od následování jejich příkladu.

Právo odmítnout vojenskou službu z důvodů svědomí je již respektová-
váno v mnoha západních zemích, zatímco zde na Východě jsou odpiráče
ukládány třeba i opakovaně několikráté tresty odnětí svobody. Přitom
skupovosti ukazují, že existuje jednoduché kompromisní řešení: zavést
alternativní civilní služby, která by nebyla v rozporu s pohnutkami odpirá-
če. Pro společnost by bylo užitečné umístit odpiráče na takové pracovní-
ště, kde se naloztatek pracovních sil a kde by mohl být prospěšný pokud
možno podle své kvalifikace /např. oblast ekologie, zdravotnictví, so-
ciální péče atd./. To už záleží na konkrétní situaci v té které zemi.
Tato služba by však nikdy neměla být jiným druhem trestu pro odpiráče,

ale musí být výrazem toho, že společnost uznává a respektuje jejich postoje, na který mají právo.

Dosavadní zkušenosti v zemích, kde byla tato služba zavedena, ukazují, že ekonomický přínos náhradní civilní služby by patrně nebyl nijak podstatný, protože procento odpíračů je poměrně nízké. Závisí mimo jiné i na tom, do jaké míry je v té které zemi jednoduché vyhnout se vojenské službě jiným, pohodlnějším způsobem. A také - vždycky se najde nakonec dost lidí, kterým se vojenská služba zalíbí a odpovídá jejich nejvládnějšímu založení.

Všeobecné respektování práva odmítnout vojenskou službu z důvodů svědomí by bylo nesmírně významné, byl by to důležitý krok ve směru do-
držování základních lidských práv, což neodmítkatelně patří k před-
pokladům zajištění míru.

Můžeme-li o právu odmítnout vojenskou službu z důvodů svědomí jako o jednom ze základních práv člověka, není možné se vyhnout otázce do-
držování občanských práv vojáků. Zřejmě zde budou značné rozdíly v jedno-
tlivých zemích, zejména na Západě a na Východě, proto nebudu psaliso-
vat.

Samotná vojenská služba představuje značné omezení člověka, nasto-
luje nerovnoprávný vztah přímé nadřízenosti a podřízenosti. Proto je
třeba, aby byla vojákům zachována maximálně možná míra jejich občanských
práv a svobod. Skutečnosti, které nespojují přímo s vojenským výcvikem,
nesmí být předmětem rozkazů. Ale nejen to, v armádě by měly být zároveň
vytvořeny podmínky pro to, aby vojáci mohli svá občanská práva skutečně
realizovat. Je nepřijatelné, aby v armádě bylo porušováno právo na svobo-
du vyznání, aby bylo věřícím znemožňováno účastnit se pravidelně nábo-
ženských obřadů, aby za jakýkoli projev náboženského vyznání byli vojáci
šikanováni, aby bylo porušováno zákonem zaručené listovní tajemství.
V kasárnách se snadno mění volební právo ve volební povinnost, které se
musí bez výjimky každý voják podrobit. /To uvádím jenom namátkově pár
příklady./ Zde už nejde o normální omezení, která vyplývají z vojenského
výcviku, ale o záměrnou manipulaci občanem v situaci, kdy je v podříze-
ném postavení. Vojna mu má především ukázat, co je žádoucí a co se nesmí,
i když formálně je to třeba zákonem dovoleno. Má mu ukázat, že sice jako
občan má porušena práva, ale předvést mu názorně, že není radno se těch-
to práv dovolávat, že tedy něco jiného jsou zákony a něco jiného praxe.
Do civilního života jsou takto nenápadně vnášeny vojenské metody řízení,
založené na bezvýhradné podřízenosti, což je popření principů demokracie.
Jde o záměr státní moci, která potřebuje občany poslušné a souhlasící.
Křivící a kritizující občan je pro každý režim nepohodlný. Moudrý režim
však chápe, že se vynucenou poslušností se platí vysoká dan - pasivita,
nihilismus, nedostatek odpovědnosti a z toho plynoucí celkový úpadek
společnosti.

Jak je vidět, všechny problémy, o kterých zde chceme hovořit, jsou
velmi závažné a mají souvislost s nejobecnějšími jevy ve společnosti.
Je nutné získat v tomto směru co největší množství informací o situaci
v jednotlivých zemích. To pomůže najít tam, kde je to zapotřebí, opti-
mální řešení. Praktické by rovněž bylo navázat konkrétní formy spoluprá-
ce při řešení těchto problémů, což bude účelné zejména mezi zeměmi, je-
jichž situace je obdobná.

/Hana Marvanová/

**Podhled pro diskusi o ustavení evropského mírového parlamentu
se sídlem v Praze - Československá iniciativa 88**

Na setkání představitelů evropských mírových hnutí v Panašově u Prahy v polovině května 1988 byl vysloven návrh ustavit evropský mírový parlament na nevládní úrovni. Podporujeme jej jako návrh nejvyššího věcného úrovně požadující forum pro skutečně otevřenou politiku, forum "všeobecné diskutovatelnosti" /glasnosti/, forum pro dialog mezi všemi složkami evropského politického života, které by bylo a to vyjádřit i to, co vlády dosud nevyjádřily nebo vyjádřily pomohou, které by vylučovalo diskriminaci jakékoli společné politické iniciativy vycházející z účastníků samotného helmského procesu.

Ustavení Evropského mírového parlamentu by nebyl v žádném ohledu snížen význam zastupitelských sborů zemí z obou částí Evropy, USA a Kanady. Byl by naopak posílen tím, že by se všem pozitivně prováděným helmského procesu dostalo /dodatečně/ podpory a ochr. Ustavení evropského mírové instituce opírající se o široké občanské aktivity by už se své povahy mělo značným významem pro vzájemné a radikální propojení otázek odzbrojení a otázkami formování "mechanismu spolupráce" v oblasti lidských práv - o rozvíjení tzv. "lidské dimenze" celoevropského procesu vůbec.

1. Podstatným rysem mezinárodního života se stává opět uvolnění. Spojené státy a Sovětský svaz došli pokroku v jednáních o likvidaci jaderných zbraní, který se často hodnotí jako historický. Jejich vzájemné vztahy se mění: Spojené státy už nejsou pro generálního tajemníka ÚV KSSS generálním štábnem nepřítel a Sovětský svaz už není pro amerického prezidenta větší zlo.

Existují důvody k naději, že nové uvolnění může být akceptováno mnohem hlouběji a spolehlivěji než uvolnění, které vyvrcholilo helmským. Hlavní příčiny, které vyvolaly studenou válku a vedly ke krizi helmského procesu, zdá se ještě nebyly odstraněny, ale situace je přesto jiná.

Proti se degračnický a byrokratický socialismus, který svým pojetím nesmířitelnosti rozporů mezi "dvěma světy" ospravedlňoval rozsáhlé porušování občanských a politických práv. Pěstování filozofie motolité jednotě a bezkonfliktní harmonii reálně socialistické společnosti začíná překonávat vědomí nutnosti respektovat pluralitu názorů a názorů; vznikají a rostou nejráznější neformální občanské aktivity a iniciativy.

Ústřední sobekritikou prochází i sovětská zahraniční politika: podstatně sesílilo pozvání, že mezinárodní bezpečnost nezávisťuje především vojensko-strategická rovnováha; že nejspolehlivější zárukou bezpečnosti je politika upřímné spolupráce všech demokratických a mírových sil. V defenzivě se ocitají tendence chápat helmský proces jako úzce diplomaticko-politický proces, jehož posláním je zachovat status quo v rozdělené Evropě i s jeho četnými ne-demokratickými prvky.

Tento obrát se odkrývá na pozadí vpravdě kritického vývoje naší civilizace: Každý den přináší nová fakta a nové důkazy pro tvrzení, že se ocitla v globální krizi. Nejen pro nebezpečí jaderné katastrofy. Víme, že nám hrozí rozvrácení životního prostředí, není jisté, zda lze zvládnout výbušné problémy rozvoje světa, víme, že se zkracuje i kůta k záchraně, ale nevíme, jak rychle se zkracuje.

Požádávek obrátu světového společenství v vyššímu stupni mírové spolupráce, k vyšší kategorii civilizace /E. Sovereignise/, k civilizaci lásky /Lévi Vít/ není za této situace jen výrazem ušlechtilosti věcných ideálů míru mezi národy a lidmi, nýbrž kategoričnou nutností, imperativem, jenž diktuje racionální analýzy, alternativou tohoto kategoričného imperativu je v nejdůležitějším případě civilizované soupeření různých "center síly", velmocenské soupeření odsouvající menší a malé národy a země ve svých sférách vlivu na vedlejší koleji světového vývoje, ale dokonce i nejcivilizovanější soupeření v rámci nějakého budoucího "spola-

ženství mocností", soupeření, které nepotlačí primát partikulárních velmocenských zájmů, je jen prodléváním na cestě sebezničení lidstva.

Dějiny moderní technicko-průmyslové civilizace však nejsou jen hromadění předpokladů pro její apokalyptický konec. Jsou zároveň dějinami zápasů a jejich ničivými důsledky. Světodějná a dějnotvorná zkušenost světových válek /kterou lze dobře chápat jako válku jednu/ vedla ke zrodu Organizace spojených národů - a ta se postupně stala univerzální organizací světového společenství. Nastala se však tím, čím by se stát měla a měla: systémem světové bezpečnosti a spolupráce, v jehož rámci by se měl formovat nový demokratický politický a hospodářský řád. Není těžké vypracovat bilanci rozporů, které OSN ochromují a její význam všemožně snižují. Není také těžké pochopit, že mezi všemi partikulárními antagonisty má základní význam rozpor mezi Východem a Západem.

Snahy řešit rozpory mezi Východem a Západem se dosud pohybovaly v rámci takzvaného "mírového soužití" dvou protikladných systémů. Za fasádou mírové koexistence se však skrývalo soužití spíše válečné. Dobře se svěřilo i a cynicky existuje, pro něž byla intervence v Československu jen dopravou nehodou na cestě k uvolnění nebo dokonce jeho nezbytným předpokladem /tak argumentoval L.I. Brožněv v polemice s československými představiteli v srpnu 1968/. Tato koncepce štěpě bez demokratické perspektivy se vyvíjela. Uvolnění s demokratickou perspektivou, tj. uvolnění skutečně produktivní musí směřovat ze rámec prostého soužití /žítí "vedle sebe", koexistence/, musí směřovat k všestranné spolupráci, jejímž "končným cílem" je jednotná Evropa nikoli za sto let, nýbrž ještě v této generaci. To není jen zájem Evropanů. Lidstvo nepřekona své základní rozdělení, jestliže je nepřekonaají především Evropané sami. Sociálně politicky rozdělená Evropa, Evropa uzavřená do dvou "center síly", žene do černé díry celé lidstvo.

Přirozeným posláním hnutí usilujícího o svět bez válek a násilí je předjímat vývoj - prosazovat radikální mírovou perspektivu. V tomto smyslu je třeba definitivně přehodnotit tradičně úzké pojetí míru jako hnutí za odzbrojení /"proti zbraním"/. Přirozeným nástrojem tohoto přehodnocování by se měl stát právě Evropský mírový parlament.

Jeho ustavení jistě nebude snadným úkolem. Ale kdyby snadným bylo, sotva by mělo podstatný význam. Jen velký cíl je zdrojem velké energie. A tuto energii dnes potřebujeme, chceme-li překonat všechny rozkoly v táboře evropské demokracie, které mají svůj počátek v časech rozpadu protinacistické koalice a postupujícími desetiletími se jen hromadily a prohlubovaly.

2. Navrhujeme, aby se stálým sídlem Evropského mírového parlamentu stala IURENA.

Tato volba by měla velký symbolický význam.

Bismarckovi se přisuzuje výrok, že ten, kdo je pánem Čech, ovládá Evropu. A právě dnes je třeba zdůraznit: aby Evropa žila v trvalém /"věčném"/ míru a svobodě, nesmí už být žádného pána nad Čechami.

Každý obrat v dějinách československého zápasu o samostatnost představuje bytostnou součást zápasu o demokracii a mír v Evropě. Vznik samostatného Československa v roce 1918 osvědčil sílu evropské demokracie na přelomu první světové války k míru a Mnichov předznamenal její úpadek. Únor 1948 ohlašoval triumf studené války a srpen 1968 se dnes javí jako předzvěst jejího druhého dechu z pohelské éry.

Boj Čechů a Slováků za národní sebeurčení podává výmluvné svědectví o zákrutech cest k novému politickému myšlení našich dnů. Už první prezident československé republiky viděl v samosprávě usměřující k sociální spravedlnosti záruku míru a demokracie - byl přesvědčen, že podstatou demokracie netkví v panování, nýbrž v samosprávě uskutečňující pronikavé sociální reformy, překonávající jakékoli vykořisťování a jakékoli třídní panství. Spolu s mnoha demokraty své doby soudil, že strašná zkušenost světové války uvedla lidstvo na práh nové doby, že lidstvo začne počítovat svou jednotu a najde cestu k organizaci "celého člověčenství v přátelský všecek". Inspirován katolickými /ve smyslu obecnosti/

ideálem humanity, věřil Tomáš G. Masaryk i v budoucnost spojené Evropy - v Evropu "Spojených států".

V obecném ideálu lidskosti tkví veskrze aktuální politické poslání. Lidstvo začíná pocítovat svou jednotu nepoměrně intenzivněji než kdykoli v minulosti. Univerzalistická perspektiva jednoty lidstva zakotvená v bytestných základech evropského duchovního života se tak stává živým zdrojem nového vidění mnoha starých myšlenek a programatických dokumentů: do nového světla se dostává Charta OSN i celé její dějiny, ale i kdyby tak výlučně úvahy jako vize Alberta Einsteina o světové vládě - vize spojená se snahou čelit šílenství jaderného zbrojení.

Univerzalistickou perspektivu našich dnů nestavíme proti žádné konkrétní ideové a politické koncepci. Nežli orientaci neurčuje žádná anti-ideologie, nýbrž pozitivní úsilí postihnout ryzí původnost ideálu "jednoty v různosti", evropského ideálu konsensu, který pluralitu zájmů a názorů nejen nevylučuje, ale jako hledání cest z problémů, které lidstvo tísní, předpokládá.

Jsme otevření i vůči novému sovětskému politickému myšlení. Je pro nás imponujícím pokusem o návrat k původnosti socialistické odpovědi na rozpor technicko-průmyslové civilizace - k původnosti snah o s v o b o d n ě sjednocení národů celého světa. Vítáme úsilí o zásadní revizi dobově podmíněných a historicky dávno překonaných představ a forem socialistického vlastnictví a plánování. Vážíme si každého kroku, který zatlačuje byrokratické a militaristické tendence a pro jejich překonání v mezinárodním měřítku / v duchu demokracie a protibyrokratickým a protimilitaristickým ostřím / vytváří příznivější podmínky.

Soudíme rovněž, že není nic silnějšího než pravda, jejíž doba nadešla. Když se před čtyřiceti lety měli sejít v Praze delegáti první poválečného kongresu konaného ve jménu ideálu odzbrojení, museli jednat odděleně. Západní delegáti nedostali víza. Byly to tenkrát jejich vlády, které jim je neodpověděly. V tom tkvěl jeden z četných paradoxů doby - jeden z paradoxů studené války. Myšlenka Evropského mírového parlamentu je organicky spojena s představou, že definitivní ukončení studené války předpokládá, že se budou moci svobodně sejít všichni, kdo mají co říci k velkým tématům naší doby; a především ovšem k tématu míru, ať už je chápou fakticky. V Praze skončila druhá světová válka a s ní celá epocha, jejíž počátek se datuje ke vzniku první světové války. Ustavení Evropského mírového parlamentu v podobě, kterou máme na mysli, a jeho ustavení v Praze by bylo zjevným znamením, že skončila studená válka...; doba pro to nadešla.

3. Jedno z velkých témat odzbrojení je téma vojenských základů a vojenské přítomnosti v zahraničí. Je to téma, které má zvláštní význam pro Evropu. A v evropském kontextu pak zvláštní význam pro Československo. Jsme jedinou ze zemí Varšavské smlouvy, kam přišla sovětská vojska dlouho po válce - v roce 1968. Nikoli proto, že by byla bývala chróžena bezpečnost zemí Varšavské smlouvy armádami Atlantického paktu, nýbrž proto, že byla chróžena "bezpečnost" těch, kdož byli spojeni s vojensko-byrokratickým systémem. Tato hrozba nevycházela zvenčí, nýbrž z lůdu - z lůdu československého i z lůdu ostatních zemí Varšavské smlouvy.

Sovětský svaz navrhuje vytýčit úkol zrušit vojenské základny a ukončit vojenskou přítomnost v zahraničí do roku 2000. Tento cíl by získal neuhgou dynamiku, kdyby v relativně krátké lhátě odešla sovětská vojska z Československa. I to je úkol, pro který doba nadešla. Neboť pravda, že srpnová intervence byla zjevným porušením národní suverenity, nezávislosti a důstojnosti Československa a jeho lůdu, je tak silná, že představitelé nového sovětského politického myšlení už nehájí lež o nutnosti "internacionální pomoci" v Československu.

Imperativ svědomí i rozumu zároveň příkazuje, aby vlády pěti zemí Varšavské smlouvy, které nesou odpovědnost za vyslání vojsk do Československa, odmítly před tvářmi celého světového společenství rozhodnutí svých předchůdců jako ničím neospravedlnitelný akt porušení mezinárodního práva. Před několika týdny začal odchod sovětských vojsk z Afghánistánu.

stánu. Je to velký pokrok při řešení takzvaných regionálních konfliktů. Ale celá operace neprobíhá bez závažných komplikací. Nemůže být pochyb o tom, že řešení starého bolestivého problému ve střední Evropě by posílilo naděje na skutečně mírové řešení afghánského vnitropolitického konfliktu, že přímo i nepřímo zúčastněné strany v tomto regionálním konfliktu by k sobě měly blíž, kdyby k nim dolehla zpráva o obratu ve věcech evropských.

Budeme-li o československém tématu uvažovat pod zorným úhlem práva každého národa volit vlastní cestu rozvoje, bude to jen jedna z četných variací na jedno téma obecné. Toto obecné téma má ovšem stěžejní význam pro perspektivu míru, pro perspektivu zajištěnou primátem mezinárodního práva v politice; a toto právo může zapustit kořeny do potřebné hloubky jen za předpokladu, že bude znovu a znovu utvrzováno a potvrzováno.

Československé téma má však i zvláštní geopolitický rozměr. Není jen jedním z regionálních témat. Vyřešení československé otázky mocně urychlí procesy směřující k likvidaci vojenských bloků. A naopak: "vytěsňování" československé otázky z evropského vědomí tento proces blokuje. Přitom právě řešení československé otázky může demonstrovat možnost rozchodu a vojensko-politickým rozdělením Evropy nikoli cestou destrukce politických a hospodářských svazků, které se po válce ustavily v obou částech Evropy, nýbrž cestou jejich demokratické transformace - cestou proměny Evropy integrované "dvojdome" v Evropu integrovanou integrálně.

Integrální demokratická proměna Evropy vyžaduje dlouhodobý rozvoj institucí a mechanismů celoevropské spolupráce. O tom lze sotva pochybovat. Existuje však institucionální mechanismus, který je znám už několik desetiletí a který představuje jakýsi potenciální vazebný kámen celoevropské integrace: mírová smlouva s Německem a německá konfederace. Myšlenku německé konfederace razila Německá spolková republika ještě na počátku šedesátých let. Před dvěma třemi desetiletími to mohla být myšlenka předčasná. Dnes je to jiné. I Německá demokratická republika je stabilním útvarem, jemuž se otvírají šance definovat svou původní anti-fašistickou legitimaci novým způsobem. A demokracie ve Spolkové republice je bezpochyby dostatečně vnitřně silná, aby se propracovala k politice překonávající neživotné koncepty "znovusjednocení".

Můžeme považovat za náhodu to, že myšlenku ustavení Evropského mírového parlamentu vyslovila Němka a navíc občanka rozděleného města - občanka Západního Berlína. Ale můžeme v tom vidět i příznak čehosi závažného. Záblesk poznání, že odkud nevyvoláme v život právě tento svérázný mezinárodní "institucionální mechanismus", nebude nezvratné to, na čem záleží osudy světa: nebude nezvratné ani uvolnění, ani přestavba v naší části Evropy: nebudeme se přesvědčovat o tom, že se a jak se oba procesy vzájemně doplňují a podmínují.

4. Proces formování Evropského mírového parlamentu budou bezpochyby po nějakou dobu brzdit staré obavy, že neformální iniciativy v zemích reálného socialismu působí destabilizačně a že tedy přímo nebo nepřímo ohrožují uvolnění. Avšak právě na prahu přestavby je krajně důležité, aby představitelé reformních snah "shora" pochopili, že jejich iniciativa musí s iniciativou "zdola" splývat; postup, který je založen na staré represivní a pacifikační praxi vůči nezávislým občanským aktivitám je předem odsouzen k nezdaru. Neformální iniciativy, které vznikly "paralelně", mimo a vedle Národní fronty, jsou dnes stabilním prvkem veřejného a politického života. Informace, kterou zaslal v nedávné době sekretariát ÚV KSČ stranickým organizacím to dokazuje víc než přesvědčivě. Trvá-li se zároveň na tom, že jde o fenomén nepřátelský, zaujímá se bezvýhodná pozice.

Obrát od této pětrosí politiky k realitě vyžaduje vytvořit fórum, které by začalo vytvářet klima důvěry mezi složkami společnosti, které důvěru v možnost vládnoucí strany vykonat cokoliv smysluplného, neřku-li pustit se do radikální očisty Augiášova chléva československého národního hospodářství a do nápravy devastovaného duchovního a politického života zcela pozbyly, a mezi vládou /steronovou/, která svou sebekritikou

takřka nikoho o ničem nepřesvědčila.

Prvním krokem k vytvoření reálného fóra pro konstruktivní dialog by se mohl stát přípravný výbor pro ustavení Evropského mírového parlamentu. Vytvořili by jej osobnosti navržené /po konzultacích s příslušnými složkami Národní fronty/ Československým mírovým výborem a osobnosti, které mají důvěru nezávislých občanských iniciativ.

Přirozeným zázemím "neformálů" v tomto fóru by se stali občané, kteří by měli odvahu i schopnost kandidovat do zastupitelských orgánů na základě nezávislých programů. Pokus Pavla Wonky vytvořit v tomto smyslu netradiční model demokratického chování skončil tragicky, ale jeho čin byl zákonný a legitimní. Skýtá možnost reagovat živě a produktivně na procesy probíhající ve společnosti a reflektovat je z optiky, která je přirozenějším v dané fázi vývoje poslancům Národní fronty nedostupná.

Tímto směrem je možno vyhrančit bez ohledu na to, jestli se už v této fázi oficiální místa vzdají či nevdají nepřátelství vůči představitelům občanských aktivit, které se zrodily vně "socialistického pluralismu". V každém případě by to byl postup, který by významně napomohl přeměně zastupitelských orgánů v orgány skutečné vlády lidu. Existuje ostatně prohlášení, že "strana-a-vláda" nemá zájem na monopolu moci; že je pro spolupráci s konstruktivními skupinami občanů. Charta 77 a podobné skupiny prý však mezi ně nelze počítat: nejsou opoziční v tom smyslu, že by vládu kritizovaly pro její chyby, ale "negují systém" a nemohou tedy očekávat, že budou "uznány" /Jan Fojtík v rozhovoru se Süddeutsche Zeitung - 18. 4. 1988/.

Na to lze namítnout: Kudy probíhá hranice mezi přípustnou kritikou vlády a nepřipustnou negací systému? Byl takzvaný extenzivní rozvoj společnosti sahající přehluboko do minulosti "chybou" vládní politiky či vládnoucí politické strany anebo výsledkem "systému myšlení", "soustavné praxe" /konceptu/, které vedly v nezvládnutých společenských tlacích k tomu, čemu se říká "brzdny mechanismus" neboli systému, který má a i být negován? Jisté lze diskutovat o tom, v čem tento "brzdny systém" záleží, o tom, co má být a co nemá být negováno. Ale to nelze určit doktrinářským ordoem. Směrodatným kritériem rozhodování je reálná politická aktivita, která bude kriticky proces překonávání či nepřekonávání neuspokojitelného systému zpracovávat a iniciovat kroky a postupy směřující k závažným proměnám odpovědného politického rozhodování.

Z této perspektivy se neklade otázka uznání či neuznání těch či oněch občanských aktivit nezávislého typu. Jsou zde a mají své představitelce. Někteří mohou projevit vůli vstupit do veřejného života s výhledem, že se v budoucnu zúčastní "volební kampaně" /příčinně primárně - v rámci daného volebního systému - naděje o hlasy, které dostanou/; stanou se tak katalyzátorem procesu směřujícího k obnově ústavních funkcí zastupitelských orgánů jako orgánů skutečné vlády lidu.

Tento kruh /federace/ nezávislých politických osobností a jejich "volebních štábů" bude mít přirozenou oporu ve zkušenostech Charty 77. Na její půdě se sešli představitelé nejhranějších tradičních i netradičních ideově politických orientací, jakož i mladí lidé, jejichž orientace se teprve utváří. Společné úsilí prosadit v pohelsinském kontextu "demokracii pro všechny" prolomit tradiční ideologické bariéry evropského politického života - vyvolalo v život Československou podobu "nového myšlení". To je spolehlivý základ solidárního postupu "nezávislých" v rámci všeobecně demokratické orientace. Toto pojetí neomezuje ani možnosti samostatného vystupování, a tedy i současně mezi jednotlivými kandidáty, ani možnosti vytvářet více nebo méně volná seskupení spřízněných duchem.

Tuto evoluci lze chápat jako předzvěst obdobných procesů na půdě Národní fronty. Na její půdě působí kromě komunistické strany ještě další dvě politické strany: lidová a socialistická; první sdružuje především občany křesťanského smýšlení - druhá vyšla z tradic českého socialismu. Spolu s odbory a dalšími společenskými organizacemi tvoří pseu dokorporativní strukturu, jejíž vynucená jednota je ve zjevné krizi. Pro její překonání není podstatné to, zda bude negován organizační rámec Národní fronty, výhrž to, zda bude negován protisamosprávný a protidemo-

kratický aparátnicko-byrokratický duch celého politického systému. To si lze sotva představit, jestliže nevznikne přirozená soutěž mezi "nezávislými" všeho druhu a zoficiálněnými strukturami. Lze si však představit, že ze svobodné politické soutěže se zrodí atmosféra, která usnadní krystalizaci sociálně politické formace nového typu: formace navazující na tradice euroamerické demokracie a vyjadřující zároveň zkušenost originalních poměrů, jimiž naši část Evropy obdařil - reálný socialismus.

Poznámka: "Návrh" je jen nejhrubším náčrtem ČESKOSLOVENSKÉ INICIATIVY 88. Pomíjí všechny úvahy o organizačních, procedurálních a formálních aspektech věci. Bezprostředně je třeba vytvořit politické předpoklady pro projekt Evropského mírového parlamentu, tj. je třeba překonat "strach z dotyku" mezi zcela odcizenými složkami veřejného a politického života. Začít je třeba na východní straně linie dotyku mezi Atlantickým paktem a Varšavskou smlouvou. Západoevropané mohou ovšem pro tento proces učinit nespírně mnoho. Bez nich to v žádném případě nejde.

Mnoho záleží na tom, zda pozitivním postojem k "návrhu" československá vláda potvrdí své odhodlání plně rozvinout pásmo důvěry, sousedských vztahů a spolupráce na linii dotyku mezi Atlantickým paktem a Varšavskou smlouvou.

Totéž platí pro parlamenty účastnických zemí helsínského procesu, jakož i pro Evropský parlament a Politický poradní výbor Varšavské smlouvy.

/Jaroslav Šabata/

X X X

Dopis člena polské skupiny Wolność i Pokój

Draží přátelé!

Moc bych si přál, abych se mohl zúčastnit Vašeho semináře, ale vzhledem k časovým problémům je to nemožné. Z programu konference mě nejvíce zajímá III. sekce o vojenské službě a náhradní civilní službě. Už několik let se zabývám právními a společenskými problémy náhradní služby a chtěl bych se s Vámi pořídit o polské zkušenosti.

Podpora odpíračů z důvodů svědomí musí probíhat na několika rovinách: poskytování pomoci těm, kdo odmítají nastoupit do armády, samotné protestní akce, organizování tlaku na moc, aby zavedla změny v právních předpisech.

Každý, kdo odmítá vojenskou službu, musí vědět, jaké to bude mít následky. Bylo by lépe, aby není-li pevně rozhodnut, raději vojenskou službu nastoupil, než aby se bez přípravy dostal do vězení. V Polsku hrozí těm, kdo nenastoupí vojenskou službu trest od 1 do 8 let, v praxi jsou to 2 až 4 léta. Ten, kdo odmítá vojenskou službu, by se měl neprodleně spojit s advokátem, který by jej zastupoval v případě uvěznění. Nicméně spolupráce s právníkem bývá často obtížná, neboť - zejména v Polsku - ne všichni obhájci mají oprávnění zastupovat před vojenským soudem a může se také ukázat, že je potřebná finanční pomoc, ať už na pokuty, honoráře advokátům či na okamžitou pomoc.

Důležitější než podpora právníka nebo finanční výpomoc může být vytvoření účinné psychické pohody, vyplývající nejen z názorové jednoty, ale i z osobního přátelství. Nestáčí vymazit oblesť, ve které budou probíhat právní porady, je nutno s každým promluvit, přesvědčit ho, že po uvěznění nezůstane sám. Nic nenahradí kolegiálnost: velmi lehce lze zorganizovat pomoc pro dobře známou a oblíbenou osobnost, vejít ve styk s jeho rodinou, poslat mu dopis do vězení.

Obranné akce ve prospěch osob, které odmítly nastoupit vojenskou službu se obvykle nevyznačují masovým charakterem. Vždyt většina lidí se vojenská služba netýká a akce v tomto směru vyvolávají represe. Proto - aby naše akce měly odezvu, o kterou nám jde - musí mít neobvyklý ráz. V Polsku měly úspěch demonstrace několika nebo několika desítek osob. Demonstranti si sednou na chodník nebo vylezou na lešení na domech nebo vylezou na střechy veřejných budov, mají transparenty či plakáty nebo rozdávají letáčky. Pak následuje zásah bezpečnosti.

Uplatňování šokujících forem protestu neznamená, že bychom měli upustit od dávno vyzkoušených způsobů, jako jsou petice, psaní protestních dopisů či hladovky.

Akce zorganizované osobami pacifistického přesvědčení, které se staví na odpor proti násilí v mezilidských vztazích nebo mezi státy, by měly uplatňovat filosofii ne-násilí /non-violence/. Toto je závazné. V případě zásahu bezpečnosti nelze zapomenout, že svým chováním vyvíjíme tlak jak na diváky, tak i na policajty. Proto neprojevujeme ani strach ani agresivitu, neutíkáme, ani nenášíme kamení. Nejlépe je, když klademe pasivní odpor, leháme si na zem, necháme se nést do antonu. A to nejen proto, abychom vyvíjeli nátlak na moc, která se dostává do obtížné situace. tím, že uvěznuje lidi, kteří pokojným způsobem vyjadřují své přesvědčení, ale také proto, aby uvězněný věděl, že existují lidé, kteří kvůli němu jsou ochotni podstoupit nepříjemnosti. Když jsme v prosinci 1987 drželi čtrnáctidenní hladovku na obranu Slávka Dutkiewicze a ostatních, mnoho z nás to adresovalo jako výzvu veřejnému mínění, ale i jako gesto osobní solidarity.

Ve své činnosti se WiP odvolává na zásadu občanské neposlušnosti. Jestliže se jiným způsobem nemůžeme postavit vůči donucovacím prostředkům moci, pak přinejmenším nejsme členy jejího aparátu. Tomu rozumíme tak, že odmítáme plnit vojenskou službu nebo vracíme vojenské knížky. Je to gesto, kterým dáváme najevo, že nechceme mít nic společného s armádou, která si dovolí uvěznit slušné lidi. Podobný charakter má nezaplacení pokut; jestliže moc je chce nespravedlivě udělovat, pak necht má potíže s jejich vymáháním.

Obrovský význam má informování veřejného mínění za hranicemi. Je žádoucí navázat spojení s War Resisters International a s Amnesty International i s různými mírovými hnutími. Jestliže mírová hnutí a veřejné mínění se začne zabývat osudem vězně, sám tento fakt bude vyvíjet tlak na ty, kteří o jeho uvěznění rozhodují. Obzvláště efektivní to může být při vhodné politické konjunktury. Např. v poslední době se v zemích Varšavského paktu docela mluví o redukci konvenčních zbraní a dokonce o zkrácení základní vojenské služby. Pak je namísto položit moci otázku: Proč chcete snižovat stavy vojsk a zároveň zavíráte do vězení ty, kteří ve vojsku nechtějí sloužit? Dobře je také si uvědomit a ostatním připomenout, že za "bezpečnost" a "státní zájem", jak to formulují politici, se platí vysoká ekonomická cena. A v RVHP až příliš vysoká.

Skupina, která má jasný názor a je připravena v případě potřeby organizovat rozmanité formy protestu, může být ve svých akcích velmi úspěšná. V Polsku odmítlo od začátku r. 1987 150 osob vojenskou službu. Ve vězení je 13 osob /nepočítaje v to několik desítek Svědků Jehovových, kteří nechtějí mít s WiP-em nic společného/. Okolnost, že se moc rozhodla uvěznit a odsoudit necelých 10%, svědčí o tom, do jakých nepříjemností se dostává protestními akcemi: s ohledem na veřejné mínění nechce mít vězně svědomí, proto je zbavuje svobody co nejméně, ale přitom nechce vyloučit možnost použití represe vůči nepohodlným občanům. Aby se moc dostala nějak z tohoto dilematu, musela ohlásit zavedení náhradní služby.

Ke změně zákona o vojenské službě byly zapotřebí různé tlaky. Protestní akce a veřejné mínění jsou jen jejich část. Důležité je, aby se zaktivizovala různá odborná střediska, která mohou náležitě ocenit civilní službu. Dobré by bylo, aby se takového řešení dožadovali lékaři, kteří pocítují nedostatek personálu v nemocnicích a v pečovatelských domech. Dobré by bylo, kdyby se právníci dožadovali nových právních

uprav vyplývajících z humanitárních potřeb. Žádoucí by bylo, aby se tyto záležitosti zabývaly vědecké i kulturní kruhy. Rozeslali jsme v Polsku dopisy lékařům, právníkům i vědcům s prosbou, aby podpořili naše požadavky; několikrát jsme vyvolali intervenci u vlády. Snažili jsme se vzbudit zájem některých poslanců, a díky tomu se o náhradní civilní službě mluvilo na Horním výboru při S. J. radě. Velkého pochopení i posesi se nám dostalo ze strany ka. oblika st. lve.

Dominávám se, že máloco z toho, co zde uvádím, je samozřejmě. Můžete mi říci, jaké má výhody jen v specifických podmínkách Polska. Chci jen jen ukázat, jak důležitá je významnost akcí, a také příprava na různé varianty rozvoje kooperativní práce. Dominávám se, že je možno využít zkušeností všech rozvíjejících aktivit v zemích východní Evropy. Jsem přesvědčen, že výhoda návrh - jako na tomto semináři - bude velmi užitečná.

Varšava, červen 1988

Piotr Niszczyk
člen zakladatel WiP

Na návrh semináře byl přijat závěrečný dokument, který byl formulován čs. účastníky a s jehož obecnými principy souhlasili všichni zahraniční účastníci.

Účastníci semináře dospěli k závěru, že budou podporovat návrh na ustavení evropského mírového parlamentu na nevládní úrovni. Navrhují proto zahájit diskusi mezi všemi složkami evropského politického života bez jakékoli diskriminace s cílem ustavit stále fórum pro otevřenou politiku, které by poskytovalo všem pozitivním prvkům helsinského procesu podporu zdola.

V pražské diskusi zazněl návrh, aby sídlem parlamentu se stala Praha a aby jeho oficiální název zněl: Evropské spromáždění pro mír a demokracii.

Praha leží ve středu Evropy a její symbolický význam zdůrazňuje, že rozhodující mezníky československých dějin ve dvacátém století / vznik republiky 1918, Mnichov 1938, únor 1948; srpen 1968/ jsou s celkovým evropským zápasem o mír a demokracii těsně spojeny.

Pro hledání společného jazyka mezi různými ideovými a politickými proudy vytváří příznivé předpoklady helsinský proces. Zdá se, že nové uvolnění napětí je zakotveno hlouběji než détente, která vyvrcholila Helsinkami a která byla snápana především jako potvrzení poválečného statu quo. Vystupňované nebezpečí, ohrožující z mnoha příčin lidskou civilizaci, posiluje vědomí jednoty lidstva - potřebu jeho sjednocení, přechodu k vyššímu stupni spolupráce a civilizačního rozvoje. Zásadní význam pro tuto demokratickou perspektivu uvolnění má překonání důsledků studené války, která rozdělila zvláště Evropu. Jsme přesvědčeni, že lidstvo se nesjednotí, nesjednotí-li se Evropa.

V obecném ideálu jednoty lidstva tkví aktuální politické poselství. Rozšiřování demokracie v zemích Varšavské smlouvy a demilitarizace jejich vnitřního života jsou nerozlučitelně vzájemně spojeny s odzbrojením a demilitarizací Evropy, odchodem všech cizích vojsk a rozpuštěním vojensko-politických organizací. Součástí tohoto procesu je stále naléhavější potřeba, aby vlády pěti zemí Varšavské smlouvy zhodnotily intervenci do Československa v srpnu 1968 jako porušení mezinárodního práva a vyvodily z toho důsledky. Smlouva o raketách středního doletu a summitový proces otevřely možnosti pro novou détente, v jejímž rámci může-

ne přestat pro tyto cíle. Je životně důležité, aby ani vlády NATO ani Varšavské smlouvy neoslabilo tyto úspěchy vývojem nových zbraní jako například modernizací jaderných zbraní krátkého doletu nebo zaváděním nových typů tanků a dalších konvenčních zbraní.

To vše by významně prospělo integrální demokratické proměně Evropy. Nemáme na mysli destrukci existujících politických a ekonomických svazků, nýbrž jejich rozvinutí a sblížení všech evropských zemí. K tomu je třeba vytvářet struktury, institucionální vazby a mechanismy ve všech oblastech společenského života "dvojdomého" kontinentu.

Navazující mírovou iniciativu chápeme jako významný prvek tohoto vývoje. I při iniciativě postavíme proti žádné historické ideové koncepci. Neurčujeme si žádná uměleologická, nýbrž pozitivní úsilí postihnout původnost ideálu nezávislosti a jednoty. Navazujeme tak na základní intenci Pražské výzvy z roku 1968 - na její vizi Evropy, žijící v jednotě, míru a demokracii.

Uvítali bychom, kdyby náš návrh zašlily parlamenty všech evropských zemí, Spojených států a Kanady i Evropský parlament.

Kdyby odpovědné orgány obou vojensko-politických seskupení - Atlantického paktu a Varšavské smlouvy - pomohly vytvářet podmínky pro činnost nezávislé evropské mírové instituce, prokázaly by neocenitelnou službu světovému společenství.

Československá vláda vyhlásila plán na vytvoření pásma důvěry a spolupráce na linii dotyku Atlantického paktu a Varšavské smlouvy. Tento plán může celou Evropu pouze z takové Prahy, která se stane místem svobodného střetávání všech Evropanů.

Výzva nezávislých mírových hnutí z počátku osmdesátých let zněla: Jednejme tak, jako by Evropa nebyla rozdělená. Dodejme: Jednejme tak, abychom do roku 2000 žili pod jednou střechou.

- - -

Tento text podepsali do 20. června 1988 tito účastníci semináře PRAHA 88:

Ze zahraničí: Ali Gronow /Zelení, Rakousko/, Christopher Hitchens /The Nation Magazine, USA/, Mary Kaldorová /END, V. Británie/, Michael Köcher /Rakousko/, Ratha Kumarová /Indie/, Marie-Louise Lindermannová /Zelení, Záp. Berlín/, Tonaž Mastank /Lidé za mírovou kulturu, Jugoslávie/, Jan Minkiewicz /zástupce polské WiP, Nizozemí/, Christian Semler /NSR/, Ben Schennink /Pax Christi, Nizozemí/, Henk Spaan /holandské Informace o Chartě 77, Nizozemí/.

Z Charty 77: Stanislav Devátý, Jiří Dienstbier, Zdeněk Ingr, Martin Palouš, Petr Pospíchal, Jarmila Stibicová, Jaroslav Šabata, Anne Šabatová, Jan Štern, Petr Uhl, Jan Urban, Saša Vondra; z Nezávislého mírového sdružení: John Fok, Jiří Pavlíček, Ruth Šormová.

K textu se mohou připojit i další signatáři, vítány jsou další připomínky a diskuse.

x x x